

Ewa Danuta BIAŁEK
Instytut Psychosyntezy

**„KWANTOWY CZŁOWIEK” – JAKO NOWY PODMIOT
I WYZWANIE DLA KSZTAŁCENIA AKADEMICKIEGO
W XXI WIEKU**

*Jeśli potrzebujemy stale więcej edukacji, aby nas ochronić,
powinna to być edukacja innego rodzaju: edukacja,
która prowadzi nas w głąb istoty rzeczy.*

E.F. Schumacher

*Jedynie gdy człowiek zobaczy fundamentalną jedność
z procesami natury i funkcjonowania Kosmosu –
tak jak ja to zobaczyłem ze statku Apollo –
stare drogi myślenia i zachowań znikną.*

*Liczne problemy ludzkości rozwiąże się jednym problemem:
jak zmienić świadomość, jak podwyższyć świadomość*

na wyższy poziom, który odnowi jedność człowieka, Planety i Kosmosu.

Edgar Mitchell

Psychic exploration

1. Narodziny Nowej Ery – idzie nowe

Żyjemy w świecie połączeń w skali globalnej poprzez społeczne media – Internet, przepływ informacji, ale i emocji na skalę niespotykaną nigdy wcześniej, tworzącego formę pola elektromagnetycznego (morfogenetycznego) z jego napięciami i dynamiką. Jest to jak naczynie, zawierające niezliczoną ilość wiadomości (energii), syntezę tego, co zawarte w ludzkiej świadomości. Przypomina to „kwantowe naczynie”, koncepcję „Unified Vacuum” czy „Unified Field” jako pola tworzenia Kosmosu, poprzez jednoczenie, połączenie wszystkiego ze wszystkim i drogę całego Wszechświata, opisane przez E. Laszlo.¹ Internet stanowi więc niejako odzwierciedlenie synergii istniejącej od poziomu pojedynczego organizmu do Kosmosu, niosąc przekazy elektromagnetyczne, interferując we wszystkie strony, kumulując informacje, a jednocześnie wzrastając, poszerzając się nieustannie i tworząc „psyche Wszechświata”. Jest ona następnie przenoszona na wszelkie inne pola, skorelowane z nią, zarówno ekosystemy, jak i biosferę, wyzwalając fale transmitowane do różnych przestrzeni, podobne do fal morskich, ich przyptyków i odpływów, i współtworząc coraz większe pole. Tym samym cały proces dzieje się jakby w niezmiernym oceanie, składającym się z pojedynczych kropli wody i jednocześnie ma on wpływ na jego jakość. Jest to żywy system, nieustannie ewoluujący, współtworzony z indywidualnych hologramów, zawartych w większych, biosferze i noosferze – zbiorowej świadomości (nieświadomości). Niosąc więc informacje każde pole staje się ich wzorcem, jak DNA w człowieku – w DNA zbiorowym, odzwierciedleniem Życia jako całości.

Każda więc wnoszona informacja, a więc fala czy energia (jak w Internecie) jest replikowana, zbierana w całość i przenoszona w przeciwnym kierunku. Jeśli

¹ E. Laszlo, *Science and Acashic Field: An Integral Theory of Everything. The Great Rethinking*. Oxford Press 2012

jest ona pozytywna, niesie taką jakość, jest transformująca świadomość zbiorową (także indywidualną), wznosząc ją na wyższy poziom wibracji.

Tego rodzaju „jednocząca teoria wszystkiego” niesie wyjątkowe implikacje nie tylko dla pojedynczego człowieka i jego jakości, lecz przede wszystkim dla nauki i edukacji – jakie mają być, co wnosić, aby tworzone przez nie pola informacyjne (morfogenetyczne) wnosiły świadomość indywidualną i zbiorową na wyższy poziom ewolucji, tym samym polepszając „jakość świata”.

To, z czym mamy tymczasem do czynienia wyraźnie pokazuje „jakość pola”, które stworzyliśmy i nadal tworzymy jako ludzkość, rozpoczynając od pojedynczej osoby. Obrazem tego (lustrem) jest bowiem zarówno stan środowiska, jakość relacji międzyludzkich – od rodziny zaczynając, jak i duchowa pustka i poszukiwanie namiastek jej wypełnienia w zewnętrznym świecie. Wyraźnie widoczne jest bowiem wyjątkowe oddzielenie człowieka od człowieka, brak zaufania do niego, deprecjonowanie jego wkładu, walka o swoją pozycję kosztem innych.

Ta absurdalna izolacja ludzi owocuje życiem we własnym wyalienowanym świecie, ale także z dala od tego świata, nie dostarczając ani w wychowaniu, a tym bardziej edukacji narzędzi poznawania siebie. Tymczasem w zastraszającym tempie rośnie ilość patologii społecznych, psychicznych i fizycznego zdrowia, włączając zarówno narkomanię, alkoholizm, oraz inne uzależnienia, choroby przenoszone drogą płciową, a także tzw. choroby cywilizacyjne o niesprecyzowanej etiologii, jak alergię, choroby reumatyczne (z autoimmunoagresji), a wśród dzieci tzw. nadpobudliwość psychoruchowa tzw. ADD-H czy ADD. W tym samym czasie wielu lekarzy psychiatrów bije na alarm.² Wzrastająca ilość dzieci z zaburzeniami psychoruchowymi (w samych Stanach Zjednoczonych 2 mln dzieci było pod koniec lat 90-tych sklasyfikowanych jako ADD-H) wynika bowiem z jednej strony z wszechobecnej agresji i przemocy, i to zarówno okresu prenatalnego, inwazyjnych procedur na oddziałach ginekologicznych czy w okresie ciąży (choćby badania ultrasonograficzne ciężarnych w trakcie formowania się płodu), jak i wczesnego okresu życia dziecka, prowadzi do takich diagnoz jak: RADDIEC (skrót od *Reactive Attachment Disorder of Infancy or Early Childhood*) czy PTSS (*Post Traumatic Stress Symptoms*). Zdaniem tych lekarzy wyżej opisane przeżycia u dzieci tworzą „emocjonalną pamięć ciała”, a w końcu dys-morfizm, dysfunkcje i choroby o podłożu psychicznym, czy wreszcie patologie stworzonych przez nie rodzin.

Jest to wyjątkowy problem, ponieważ wiadomo obecnie, że wszelkiego rodzaju procedury dotyczące fizycznego ciała mają wpływ na psychikę i jej wrażliwość emocjonalną, będąc przyczyną różnego rodzaju traumatycznych doświadczeń. Podobnie jest znanym, że każdy gen rodzicielski nosi w sobie „pamięć emocjonalną”, która jest przekazywana następnie płodowi i dziecku i ich emocjonalne reakcje „wpisują” się w genotyp, oddziałując na układ nerwowy

---

² J. Breeding, *True Nature and Great Misunderstandings. How we care for our children according to our understanding*, Sunbelt Eakin, Austin, Texas 2002; U.M. Anderson, M.D. *The psalm of Children. Their Songs and Laments. Understanding and Healing the Scars on the Souls of Children*, She-Bear Publications. New York 1996

dziecka. Wspomniana wyżej agresja i przemoc domowa w różnej jej formie³ ma swe konsekwencje w agresji małych i nastolatków lub autoagresji, a to prowadzi do chorób autoimmunologicznych.

Patologie rodzin, które są obecnie na porządku dziennym (*vide* statystyki, chociażby w książce U.M. Anderson) – to przyszłe patologiczne społeczeństwa, gdyż istniejący system resocjalizacyjny, produkuje kolejne, pokoleniowe patologie. Tymczasem ADD-H jest to jedynie objaw, wynikający z wielu przyczyn, a wśród nich zasadniczymi są traumy – zranienia psychiczne, odrzucenie, „dawkowanie miłości”, agresja i przemoc fizyczna i psychiczna. Ten objaw klasyfikowany jest często jako choroby post-traumatyczne – PTSS lub choroby reaktywne (*Reactive Attachment Disorders*) i dysautonomie.

Psychiatra J. Breeding uważa, że sam poród w nienaturalnych warunkach, za jakie uważa szpitale z ich odhumanizowanymi procedurami, wywołuje ogromną traumę, mającą wpływ na rozwój osobowości dziecka, podobnie jak oddzielenie od matki i naturalnego świata. Dzieci od małego włącza się ponadto w konflikty dorosłych, są one pod nieustanną presją zarówno otoczenia (rodzice, szkoła, dodatkowe obowiązki, samotność), stresu, a to wywołuje emocjonalne reakcje i problemy zachowania. Natomiast zamiast leczyć rodzinę (problemy emocjonalne dorosłych) – leczy się dzieci środkami farmakologicznymi (np. Ritalin), które nie tylko wywołują nieodwracalne zmiany w układzie nerwowym, a w efekcie problemy szkolne i społeczne, to dodatkowo skutkują efektem „halo” – w postaci wzmożonej nadreaktywności, gdy lek przestaje działać po kilku godzinach i wymaga kolejnych dawek. Te wszystkie sytuacje nabrzmiewają jak wrzód w tkance społecznej i albo znajdują rozwiązania, albo pękają, zalewając świat falą agresji o nieprzewidywalnej skali i formach.

St. Grof,⁴ który zastosował koncepcję holografii do zrozumienia funkcjonowania ciała, umysłu i duszy uważa, że istnieje pamięć okresu ciąży i prenatalnego doświadczenia. Aż do 4 tygodni po urodzeniu, włączając zarówno wszystko to, co pochodzi od matki (myśli, uczucia, przekonania i zachowania) staje się pamięcią w dziecku, podobnie jak to, co dzieje się na poziomie kosmicznym. Wszystkie te podstawowe przedurodzeniowe matryce (cztery) mają swe biologiczne, psychologiczne i duchowe aspekty, które włączają nie tylko archetypy, opisane przez C.G. Junga, ale także pamięć, z której potem dziecko pobiera informacje, jak reagować na okoliczności w trakcie życia. Wiele z tych kodów wylania się w trakcie procesu nazywanego *re-birthing*, który pozwala uwolnić dysfunkcjonalne emocjonalne i wynikające z zachowania choroby. Ten proces nazwał Grof „holotropicznym oddychaniem” (*holotropic breathing*). Jest to zgodne z tym, co A. Maslow przywoływał jako „odpatologizowanie” ludzkiej psyche, otwierając wewnętrzny świat ludzkiego istnienia, duchowe centrum, określane obecnie w psychiatrii jako źródło metafizycznych chorób i ciemności, ale także mogące być źródłem zdrowia i regeneracji, kreatywności, przemiany energii wewnętrznej w energię tworzenia wartości dla innych.

Jednocześnie we współczesnych czasach mamy do czynienia z rozpowszechnianiem się coraz to większej ilości metod i technik tzw. rozwoju

³ E. Białek, *Psychosomatyczne, emocjonalne i duchowe aspekty chorób ze stresu (Choroby z autoimmunoagresji). Zintegrowane podejście do zdrowia i choroby*, Instytut Psychosyntezy. Warszawa 2012

⁴ St. Groff, *The Holotropic Mind*, Harper/Collinspublishers, San Francisco. California 1993

osobowego i duchowego, podobnie jak uzdrawiania, opartych na różnych systemach filozoficznych i leczenia, wywodzących się z dawnych kultur. Choć nie uznawane nadal przez główne nurty kształcenia, przenikają do nich „jakby mimochodem”, poprzez ich przedstawicieli pod postacią przedmiotów wykładanych na studiach podyplomowych (choćby w Polsce) – np. zarządzania i to w wielu renomowanych szkołach wyższych lub na takich kierunkach kształcenia jak kosmetologia, body fitness, odnowa biologiczna czy rehabilitacja, które adaptują je do swych systemów. W licznych krajach świata wiele z tych technik czy filozofii weszło już do oficjalnego szkolnictwa, a niektóre z nich zostały objęte systemami ubezpieczenia zdrowotnego (tzw. metody alternatywne w medycynie).⁵

Ewenementem obecnych czasów jest wzrastająca ilość jednostek samoświadomych, która to samoświadomość zostaje osiągnięta drogą samowychowania (samo-edukacji). Jako konsekwencja tego faktu pojawia się bezprecedensowa ilość pionierów, geniuszy epoki, ludzi wyjątkowo twórczych, którzy znajdują środowiska do łączenia się w grupy, bazując na zrozumieniu przestrzeni mało znanych przeciętnemu człowiekowi, a tym samym nauce i edukacji. Ci pionierzy wnoszą do ludzkości „nowe jakości”.

Ta transpersonalna, wręcz „planetarna świadomość” staje się więc coraz bardziej dostępna wszystkim, otwierając to co opisywali zarówno mistycy, reprezentanci różnych systemów wierzeń, jak i fizycy kwantowi, kosmolodzy, przedstawiciele nowej filozofii czy astronauty, którzy „dotknęli nieba” (jak E. Mitchell.)⁶ Jak wspomniałam wyżej E. Laszlo opisał przestrzeń, zwaną przez mistyków „*Akashic Records*”, jako uniwersalną pamięć wszelkich epok, dostępną tym, którzy sięgają swą świadomością w przestrzeń powyżej codziennego funkcjonowania jednostki.

Kryzys, o którym piszą nie tylko media, ale od lat także różne dziedziny nauki, wymaga transformacji,⁷ a więc przewartościowania priorytetów. Jako ludzkość dotarliśmy bowiem do punktu krytycznego – „*chaos point*”. Zgodnie z teorią systemową, system nie może wrócić do momentu wyjścia, jedynie ulec przekształceniu dla utworzenia nowych struktur lub totalnej zagładzie. Uważa się w wielu publikacjach, że w tym momencie jest cała ludzkość.

Zdaniem twórców teorii chaosu (której prekursorem był Henri Poincaré już w roku 1880, a następnie Edward Lorenz w latach 60-tych XX w., a potem wielu innych badaczy, którzy zaczęli ją stosować w wielu naukach, w tym także psychologii i medycynie), nawet niewielka fluktuacja może spowodować skok (*quantum jump*) do systemu porządku. Jest to tzw. „wrażliwość na inicjujące warunki” – „*sensitivity to initial conditions*” co oznacza, że każdy punkt w systemie może być samorzutnie przybliżony przez inne punkty, wywołując w przyszłości zmiany w całym systemie. Jest on także znany jako tzw. „efekt motyla”-powodujący, że jakiegokolwiek zdarzenie w jednej części globu ma wpływ na transformację w zupełnie innej. Tym samym osiągnięcie tzw. *krytycznej masy*

⁵ E.D. Białek, *Perspektywy medycyny zintegrowanej w Polsce – uwagi i refleksje własne*, Sztuka Leczenia, 2012 (w druku)

⁶ E.D. Białek, *Człowiek kwantowy. Zintegrowane podejście do zdrowia i rozwoju człowieka*. Instytut Psycho-syntezy. Warszawa 2011

⁷ E. Białek, *Trendy edukacji XXI wieku. Rzeczywistość i wizja: Wyzwania, bariery, przestrzeń tworzenia*, (w:) *Edukacja bez granic – mimo barier. Przestrzeń tworzenia* red. P. Bury, D. Czajkowska Ziobrowska (red. Naukowa) Edukacja XXI wieku 13. Poznań 2008, s. 11-19

może wywołać zmianę paradygmatu w jednej chwili na zasadzie „skoku kwantowego”, pomimo oporu przed zmianą reszty społeczeństwa.

Wiek XX był wyjątkowym okresem dla rozwoju licznych nauk, szczególnie technicznych, takich chociażby jak fizyka i mechanika kwantowa. Wielu badaczy otrzymało w tych dziedzinach nagrody Nobla. Odkrycia w tych specjalnościach są obecnie łatwo przeladalne dla interpretacji stanu świata jak i kondycji ludzkiego życia i indywidualnego jego funkcjonowania. Wybitne jednostki – prekursorzy nowej nauki i edukacji na początku XXI wieku mają intuicyjną potrzebę poszukiwania i stworzenia naturalnego pomostu między codziennym życiem i światem fizyki kwantowej, szczególnie przekładając go na ludzką świadomość, dla tworzenia *nauki o świadomości* i podnoszenia jakości życia w skali globalnej. To głębokie spojrzenie na naturę i rolę świadomości prowadzi do filozoficznego zrozumienia codzienności i bardziej pełnego obrazu Wszechświata, w którym człowiek jest jego integralną częścią. Dzięki nim, dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju zarówno środowiska jak i człowieka, staje się jasne i oczywiste, że wpływ stanu umysłu i spokoju serca zaczyna być zasadniczym tematem poszukiwań i kluczowym polem nie tylko ekologicznych działań, ale edukacyjnych dokonań. Dla tych ostatnich wiele inspiracji wniosły badania nad inteligencją emocjonalną i duchową (D. Goleman, D. Zohar, D. Hay oraz liczne prace Institute of HeartMath).⁸

Priorytetem w obecnej chwili staje się potrzeba stworzenia oryginalnego modelu kształcenia, integrującego wszelkie aspekty życia (w sensie wiedzy, nauki i mądrości) w jedną spójną całość (w tym mądrość rdzennych mieszkańców poszczególnych regionów świata), a jednocześnie powiązania z najnowszymi odkryciami nauki, szczególnie fizyki kwantowej, (która potwierdza wiele z tego, co wniosły nie tylko systemy religijne, ale także wiedza czerpana od pokoleń).

Od kilkunastu już lat, szczególnie pod koniec lat 90-tych XX w. spotyka się w literaturze stwierdzenia, że wiek XXI ma się stać duchową epoką w życiu ludzkości. Bazują one na przekonaniach, będących odpowiedzią na wyzwania i okoliczności obecnego życia, poszukiwania szerszego celu, znaczenia i porządku. Ciągące się od ponad 50 lat tendencje ukazujące kierunek indywidualnego rozwoju ludzkiego potencjału zaczynają nabierać szerszego wymiaru – grupowego i społeczności (tworzenia wspólnoty), zorientowanych na cele zbiorowe (całej rodziny ludzkiej) i ochronę środowiska.

Obecnie wiemy, że jednostka ludzka nie jest centrum Wszechświata. Jako ludzkie istoty mamy specjalne dary wewnętrzne jak: samoświadomość, zdolność do patrzenia w przyszłość, planowania i przygotowywania strategii, twórczy geniusz, zdolność działania, także poza świadomym wyborem. Możemy tych darów użyć do zagłady samych siebie i środowiska, czego dowody odczuwamy na co dzień, jak i do tworzenia zrównoważonej przyszłości dla wszystkich żyjących istot. Istnieje pilna potrzeba stworzenia nowego paradygmatu, holistycznego podejścia do życia i rozwoju człowieka i świata jedność nauki i życia.

Z racji tego, że wszystko jest połączone, każda dziedzina nauki potrzebuje innej do wypełnienia całości natury nauki, a my – jako jej reprezentanci – obserwacji i jej opisów, a nie opinii i krytyki jeden drugiego, odrzucając to,

---

⁸ E. Białek, *Zrównoważony rozwój dziecka w świetle nowych wyzwań*, Oficyna Wydawnicza IMPULS. Kraków 2009

co niewygodne i niezrozumiałe, ignorując to, co niezgodne ze znanym i przez siebie zaakceptowanym obrazem świata.

Żyjemy w świecie relacji, powiązań i dynamicznych interakcji, o czym od dłuższego czasu informowała fizyka i mechanika kwantowa. Jest to nadal trudne do wprowadzenia do świadomości ludzkiej – ponieważ pozbawiona jest tych elementów nauka i edukacja. Jest to jednak niezbędne dla rozpoznania i rozwoju sensu przynależności do większej rzeczywistości, organizmu lub większej całości, która włącza samego człowieka jako część tego systemu. Tego rodzaju myślenie wymaga „odkopenia” pierwotnej świadomości wspólnoty, żyjącej w ludziach od początków ich istnienia, ale „zakopanej” przez naukę i oparte na niej systemy edukacyjne, wzmagające alienację, izolowanie człowieka od innych i natury.

Aby ocalić ginące gatunki, które zbliżają zagładę nas jako ludzi w globalnej skali, musimy wyswobodzić ukryte, potencjalne możliwości i talenty dla jego ratowania. Pilność sytuacji, z jaką mamy do czynienia w obecnej chwili na świecie w postaci pogłębiających się kryzysów w skali globalnej, wymaga każdej filozofii i psychologii do włączenia się w syntezę – w „wielką przemianę świadomości” w kierunku podstawowych połączeń i znajdowania jedności z naturą. Musimy żyć w harmonii ze sobą i naturalnym światem, a jednocześnie zaspokajać nasze potrzeby konsumpcyjne bez zniszczenia całego wspierającego systemu Życia wokół nas.⁹

Jakkolwiek nazwana *synteza* staje się drogą i kierunkiem ewolucyjnym w rozwoju człowieka i świata, a rozwój jest naturalną konsekwencją życia i realizacją siebie jako osoby i członka społeczności i świata. Integrowanie bowiem dorobku pokoleń i scalanie odkryć i wglądów w naturę człowieka i świata staje się poszanowaniem zarówno wkładu każdej jednostki, jak i wyrażaniem szacunku dla jego obecności w całości.¹⁰

Przytoczone powyżej refleksje wymagają stworzenia nowego *porządku jednoczenia*, rozpoczynając od indywidualnej osoby i wspierania jej rozwoju i zdrowia poprzez wychowanie na wszystkich szczeblach kształcenia, a tym samym klasy szkolnej, rodziny, systemów społecznych i zdrowotnych, społeczności i społeczeństw oraz całego narodu – widzianych jako jeden organizm, poszukiwania wzajemnych połączeń, interakcji, współuczestnictwa, twórczości – nowych dróg poznawania, uczenia, nauczania czy opieki w zdrowiu i chorobie.

Mechanika kwantowa unaocniła ideę niezależnego obserwatora w odniesieniu do obiektywnej wiedzy, podczas gdy teoria Gai¹¹ czy teoria systemowa¹² i holizmu sugerują, że ewolucja zależy zarówno od właściwości całości systemu jak organizmów i Ziemi, a więc nie tylko genów i naturalnej selekcji.¹³ W tej chwili najważniejszym okazuje się informacja (energia), tworząca

⁹ M. Brown, *Ecopsychosynthesis: Meeting The Crises of Our Times* (in:) An AAP Monograph. Reflections on Ecopsychosynthesis. Amherst 1999

¹⁰ E.D. Biątek, *Świadomość indywidualna – jako być albo nie być człowieka i świata*, (w:) *Obszary akademickiej wiedzy naukowej. Prawo i społeczeństwo. Fizyka. Tematy do dyskusji na XXI wiek*, red. M. Gwoździcka-Piotrowska, J. Wiśniewski, P. Ziobrowski. Poznań 2012

¹¹ J. Lovelock, *Gaia: A New look at life on Earth. Gaia. Nowe spojrzenie na życie na Ziemi*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka. Warszawa 2003

¹² L. van Bertalanffy. *General System Theory: Foundation, Development, Applications*, George Brasillier Inc. New York 1096

¹³ J.C. Pearce., *Evolution's End: Claiming the Potential of Our Intelligence*. San Francisco 1992

geny, ich wzorzec powstania, podobnie jak przyczyna choroby, a nie jej objaw – wywołująca konkretny skutek. Ta przyczyna jest więc pierwotna w stosunku zarówno do genów, jak i wszystkiego, co żywe i to zarówno w człowieku, jak i naturze; decyduje także o zdrowiu czy patologii.

R. Assagioli, twórca psychosyntezy podkreślał olbrzymią rolę edukacji jako globalnej drogi uzdrowienia świata. Edukacja, a raczej *reedukacja siebie* (umysłu, serca, wyobraźni, intuicji, imperatywów moralnych, woli), niezależnie od wieku, miała według niego stać się źródłem odnawialnej energii dla całej Planety. Tym samym *psychoenergetyczna natura człowieka* staje się częścią pól elektromagnetycznych Natury.

Żyjemy w czasach, gdy wiele dziedzin nauki poszukuje wspólnej płaszczyzny i integracji z innymi. Pojawiają się pojęcia *medycyny zintegrowanej* (Światowa i Polska Akademia Medycyny ogłosiła jej powstanie w czerwcu 2006 roku),¹⁴ psychologii, a od wielu lat mówi się o *holistycznym podejściu w pedagogice*.¹⁴ Jednocześnie fizyka i mechanika kwantowa sięgają w wyjaśnienie struktury Kosmosu na poziomach subatomowych, czyniąc świat jak i człowieka coraz bardziej zbliżonymi w swej strukturze elementarnej. Ci sami fizycy odkrywają Boga jako pierwszą przyczynę. Wielu Noblistów na przestrzeni omalże 80 lat uświadamia naukowcom, jak i przeciętnym ludziom, że nie ma czegoś takiego jak wielość bez odniesienia jej do jedności (całości). Podobnie ci sami naukowcy coraz bardziej utwierdzają nas w przeświadczeniu, że materia i energia są jedynie innymi formami tego, co istnieje i że to obserwator czyni "różnicę" w jakości fali czy skupiska energii (kwantu) lub materii.

Nauka w swej dotychczasowej formie dotarła do granic, których od dziesięcioleci nie przekraczała, sięgając po odpowiedzi na coraz bardziej fundamentalne pytania, dotyczące egzystencji człowieka i powstania świata. Musi się ona ponownie przetransformować lub znaleźć nowe narzędzia badawcze, aby być nadal wiarygodna. Obecnie takim wyzwaniem jest dla niej konfrontacja naukowców z *kwantową* czy *duchową naturą człowieka i świata*.

Wiele lat temu F. Capra¹⁵ w swej książce *Punkt zwrotny* antycypował, że ludzkość czeka rewolucja w świadomości, polegająca na likwidowaniu różnic między wizjami świata prezentowanymi przez religię, filozofię i naukę. Mimo, że wiele elementów dotyczących powstania świata i życia na Ziemi wymaga jeszcze naukowego wyjaśnienia, poszerzenia potrzebuje zarówno instrumentarium nauki, jak i drogi poznania człowieka i jego psychologiczny opór i sprzeciw przed zmianą. Dotąd bowiem oficjalna nauka nie włączyła do swoich metod takich narzędzi badawczych jak wgląd, intuicja, wizje czy zdolności nadzmysłowe, choć to, co niedostrzegalne ludzkimi zmysłami (włączając duchowy wymiar) nie da się badać innymi kryteriami.

Niemniej to, czego dowiedzieliśmy się przez wspomniane wyżej dziesięciolecia z odkryć nowych nauk (w tym: biochemii, fizyki kwantowej, biologii molekularnej, astrofizyki, antropologii, bioelektroniki i biocybernetyki po psychoneuroimmunologię) w kontekście zarówno rozwoju ewolucyjnego istot żywych, w tym człowieka jak i ewolucji Planety, zmusza jej klasyczne dziedziny do przewartościowania filozofii każdej z nich i wypracowania nowego,

¹⁴ A. Szyszko-Bohusz, *Pedagogika holistyczna*. Wrocław 1989

¹⁵ F. Capra, *Punkt zwrotny*, Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1987

całościowego (holistycznego) paradygmatu, dotyczącego obrazu człowieka i świata. Obliguje to tym samym do przygotowania programów dla edukacji dzieci i kształcenia nauczycieli na wszystkich poziomach, począwszy od przedszkola. Podobnego rodzaju zadanie ma zresztą medycyna i psychologia.

W bogatej światowej literaturze coraz częściej mówi się o dokonanej już zmianie paradygmatu. Fizyka mianowicie odeszła od modelu mechanistycznego, związanego z klasyczną fizyką newtonowską, opisującą Wszechświat jako ogromną maszynę, której elementy oddziałują na siebie nawzajem, przez co zachowują stan równowagi i utrzymują świat w ruchu. Przyjęła już model holistyczny, wypracowany przez nowoczesną fizykę atomową i subatomową (kwantową), według którego materia nie składa się z cząsteczek, ale z fal i energii.

W 2006 roku na wspomnianym wyżej Sympozjum Światowej i Polskiej Akademii Medycyny im. A. Schweitzera zaprezentowano energetyczną koncepcję życia, a kilka lat wcześniej podobną koncepcję przedstawiono w trakcie jednego z corocznych Sympozjów Towarzystwa Edukacji Psychosomatycznej i Somatoterapii w Krakowie. To ostatnie Towarzystwo było wówczas włączone w przygotowanie programu medycyny komplementarnej i alternatywnej dla studiów medycznych, przekładając je na model funkcjonowania człowieka oraz czynników warunkujących zdrowie i choroby.

Czas, aby pedagogika podjęła tego rodzaju zadania, integrując kolejno nie tylko osiągnięcia wielu nauk, ale także przesłania wielu religii czy ponad 30-letnie badania nad duchowością. Każda z tych dziedzin ma wiele do zaoferowania dla widzenia *całościowego zdrowia i zrównoważonego rozwoju dziecka, młodego człowieka i dorosłego*. Ma to bowiem fundamentalne znaczenie dla wychowania, edukacji, jakości indywidualnej jednostki, relacji międzyludzkich, zdrowia społeczeństw i bezpieczeństwa świata. W świecie totalnych zagrożeń jest to konieczność dla odnowy moralnej dla przetrwania ludzkości i zachowania Planety.

Gdy rozwijamy się jako jednostki, osiągamy coraz to wyższe i nowsze cele, poszerzamy swoją świadomość (kwantową przestrzeń) o kolejne możliwości, które zaczynamy wyrażać w świecie, nie tylko realizując swe potrzeby, ale dedykując siebie innym.¹⁶ Dzięki temu zaczynamy rozumieć ewolucję w sensie nie tylko indywidualnym, ale i globalnym, kosmicznym, zaczynamy rozumieć prawa nią rządzące, co staje się naszą odpowiedzialnością za stan świata. W ten sposób umysł człowieka zaczyna funkcjonować jako system ogarniający nie tylko siebie, ale całość istnienia, docierając do jego głębi zrozumienia, odczytując „Jednoczące pole” („*Unified Field*”).

W wyżej przedstawionym kontekście zasadniczym celem człowieka jako w pełni dojrzałej jednostki staje się poszerzanie świadomości (kwantowy wymiar swego funkcjonowania) dla kolejnych działań, osiągając tym samym większą harmonię (równowagę wewnętrzną) i wspierając własne zdrowie, a tym samym oddziałując na najbliższe otoczenie. Wartości i działania etyczne stają się wtedy priorytetem aktywności człowieka, „uszlachetniając go”, budując bardziej satysfakcjonujące i lepsze życie dla siebie i innych.

Rozumiejąc istotę działania umysłu i funkcjonowania ciała z punktu widzenia teorii kwantowych, a więc energetyczną koncepcję człowieka, jego duchową

---

¹⁶ Ibidem s. 51-52

tożsamość, coraz łatwiej jest zarówno zrozumieć pradawne systemy samouzdrawiania poprzednich kultur i epok, jak i obecne odkrycia naukowe w takich dziedzinach jak psychoneuroimmunologia, biologia molekularna, genetyka czy eugenika oraz innych, coraz liczniej opisywanych w literaturze światowej.

Wiadomo już, że informacja tworzy ciało, a nie geny. Geny są produktem informacji zarejestrowanej przez nie. Tym samym każdy, poprzez swój system postrzegania świata i reagowania na niego, jest w stanie zarówno niszczyć siebie, jak i świat, posyłając informacje do globalnej przestrzeni tzw. noosfery za Teillardem de Chardin, czy nieświadomości zbiorowej za C.G. Jungiem czy R. Assagiolim.

Noosfera – z greckiego *noos* = *psyche* (*dusza, duch, myśl, umysł, świadomość*) i *sphere* (*ciało ograniczone przez okrągłą powierzchnię*), reprezentuje psychiczną warstwę powstałą w trakcie noogenezy, która rozwija się i otacza naszą Planetę ponad biosferą (*masą żyjących bytów pokrywających kulę ziemską*).

Tym samym docieramy do tego, co było na początku rozdziału, a więc do wspólnego pola morfogenetycznego, którego jesteśmy częścią i które tworzymy poprzez własny wkład poziomu naszej świadomości i jej wibracji.

2. Nowi ludzie i nowa jakość życia

Od kilku lat obserwuje się działania integracyjne nie tylko poszczególnych osób wobec jakiejś idei, ale całych środowisk. Tego rodzaju przykładami są chociażby inicjatywy integracyjne w medycynie czy pedagogice lub psychologii, podobnie jak działania dla pokoju czy chociażby dla tworzenia zmian w różnych sferach społecznego życia w skali globalnej. Ta sytuacja łączenia się ludzi jest wyjątkową okazją do uczestnictwa w tej pozytywnej zmianie, w kierunku współpracy – stając się „matkami i ojcami” lub co najmniej akuszerami Nowego Narodzenia, Nowej Ery, przeskoku na kolejny poziom ewolucji. Tym samym pomagamy nie tylko sobie w transformacji na wyższy poziom świadomości, ale także całej ludzkości i Kosmosowi, rozumiejąc wzajemne połączenia i współzależności na poziomie kwantowym, a tym samym planetarnym.

Jako ludzie jesteśmy częścią Uniwersalnej Ludzkości, z niebywałym potencjałem rozwojowym – a to daje możliwości osobowego spełnienia. Współuczestnicząc w procesie ewolucyjnym, mamy szansę wnieść swój indywidualny wkład, swoją własną historię, która staje się dzięki temu częścią historii Wszechświata. Nasza intencja staje się więc kamieniem węgielnym przynależności do systemu, a Kosmos, zgodnie z teorią systemową, odpowiada rezonansem, łączenia się, współpracy, tworzenia „wyższej świadomości”. Gdy aktywujemy ten proces współtworzenia w sobie i poprzez innych, pomagając im wzrastać, przekształca się on w Narodziny Nowej Ery, Nowej Ziemi i Nowej Ludzkości.

Ta tworzona przez nasz wkład przestrzeń (podobnie jak społeczne media), opisywana już w coraz liczniejszych książkach, sprowadzona do różnych dziedzin życia i systemów funkcjonowania człowieka i społeczeństwa, staje się podwalinami pod tworzenie NOWEJ cywilizacji i kultury.

Ludzie Nowej Ery – to ludzie świadomi siebie i swojej drogi ewolucji na przestrzeni życia, nieustannie inwestujący w swój rozwój, „głodni” siebie dla odkrywania siebie i swych tajemnic, a jednocześnie możliwości rozwiązywania

życiowych dylematów, znajdując odpowiedzi poprzez nieustanne „odkopywanie” tego, co w nich „zakryte” na różnych poziomach swego istnienia, docierając do archetypowych energii życia. Są to ludzie kreatywni, gdyż używają obydwu swoich półkul mózgowych, zharmonizowani wewnątrznie, a jednocześnie wyrażający to, co wewnątrz nich i to zarówno przetworzone poprzez doświadczenie, jak i odkryte w nich: talenty, dary, kreatywne możliwości w różnorodnej formie. Jest to także ujawnianie umiejętności odkrytych dzięki wewnętrznej pracy, pozwalających widzieć i czuć więcej: mając intuicyjne wglądy, głębokie odczuwanie, wizyjne widzenie, dostęp do głębokiej mądrości epok (*Akashic Records*). Ludzie ci posiadają dzięki temu właściwości i cechy, które do tej pory określa się jako „paranormalne”. Obecnie wiadomo, że są to normalne właściwości każdego człowieka – jedynie „zakopane” na skutek niewłaściwego systemu edukacyjnego, ciągnącego się przez kilka wieków, który rozwijał jedynie lewą półkulę mózgową, zapominając o prawej czyli wyobraźni, intuicji, woli, zdolności wizyjnego widzenia, kreatywności.¹⁷ Panujący dotychczas w nauce i edukacji system postrzegania świata, ograniczył bowiem człowieka jedynie do fizycznego wymiaru, czyniąc go tym samym jednowymiarowym, zamiast wielowymiarowym, jakim jest w rzeczywistości.

Nowi ludzie rozwijają subtelne wymiary siebie, opisywane przez fizykę kwantową, jak i dawne systemy uzdrawiania czy wierzeń, widzą i doświadczają świata w wielu wymiarach. Te ich umiejętności i dary, talenty, umożliwiają im służyć nimi ludziom pragnącym rozwijać siebie, jak i tworzyć nową rzeczywistość wokół. Dzięki nim powstaje nowa przestrzeń dla biznesu, edukacji, kultury, nauki, systemów opieki zdrowotnej, kreująca NOWĄ JAKOŚĆ ŻYCIA, dbałość o siebie, wspólnotę, środowisko wokół, a tym samym całą Planetę. Nie podążanie za nimi, a szczególnie za zrozumieniem własnej ewolucji na przestrzeni życia, pozbawia człowieka „poprzedniego paradygmatu” nie tylko uczestnictwa w tym procesie, jako współtwórcy zmian, ale naraża go na wewnętrzne napięcia psychiczne i duchowe (jako konsekwencja niedostosowania do zmian hologramu pól elektromagnetycznych Kosmosu), czyniąc go nie tylko ignorantem, ale przede wszystkim twórcą własnej destrukcji (stawianie oporu własnej zmianie), prowadząc do coraz częściej opisywanych obecnie „chorób energetycznych” – z autoagresji. Podążanie za wewnętrznym impulsem i potrzebą rozwoju, bycia więcej, rozumienia więcej, prowadzi do poszerzania świadomości i rozumienia dziejących się procesów nie tylko na poziomie własnego ciała, ale także w skali globalnej.

Poprzez swą uruchomioną wrażliwość na subtelnych poziomach NOWI LUDZIE mają poczucie misji, podnoszenia jakości siebie, a tym samym świata i wnoszenia swych darów zrozumienia siebie dla ludzkości. Ich historia przynosi bowiem nową jakość do życia innych, pozwala na tworzenie społecznych inicjatyw, służących rozwiązywaniu nabrzmiałych problemów grupowych, zrozumiałych poprzez siebie na poziomie własnego doświadczenia. Dzięki temu zaczynają oni tworzyć organizacje, bywa, że non-profit, jednocząc i inspirując ludzi swoim przykładem, stając się przekąźnikami i przewodnikami tego, co zrozumieli we własnym życiu, własnej ewolucji świadomości.¹⁸

¹⁷ H. Romanowska-Łakomy, *Fenomenologia ludzkiej świętości. O sakralnych możliwościach człowieka*. Wydawnictwo Psychologii i Kultury ENETEIA. Warszawa 2003

¹⁸ E.D. Biątek, *O sensie życia*, Instytut Psychosyntezy. Warszawa 2012

Kreatywność ludzi nowej ery ukierunkowana jest na szukanie pozytywnych rozwiązań dla indywidualnego człowieka, systemów i życia jako całości. Tym samym rozprzestrzeniają wokół siebie wartości takie jak: piękno, dobro, autentyczność, prawdę, sprawiedliwość, zdrowie, dobrostan, troskę, zaufanie, miłość i in., tworząc świat wokół nich lepszym miejscem do życia dla siebie, najbliższych, wspólnoty i ludzkości. Ujawnione z siebie i poprzez siebie wartości uniwersalne stają się dzięki nim częścią własnego pola morfogenetycznego, zasilając pozytywną energią noosferę. Bycie uczniem takiego nauczyciela pozwala mu na czerpanie z kontaktu z nim nie tylko wiedzy, ale tego, co niewidzialne, subtelne, co emanuje z niego będąc w relacji, a edukacja dzięki takiemu mentorowi prowadzi, cytując E. Schumachera z motta do tego artykułu, „w głąb istoty rzeczy”.

3. Nauka na miarę XXI wieku

Na pierwszy rzut oka dla osoby mało wprowadzonej w tego rodzaju zagadnienia, a przede wszystkim nie włączonej w proces głębszego zrozumienia siebie, czyli poszerzania świadomości, tego rodzaju wizja mogłaby wydać się utopią, oderwaną od rzeczywistości. Jest jednak zupełnie inaczej. Na świecie istnieją bowiem liczne inicjatywy, które funkcjonują krócej lub dłużej i reprezentują tego typu nową edukację czy paradygmat, zintegrowany z procesem kształcenia akademickiego. Przykłady można by mnożyć, niemniej ograniczono się tutaj tylko do dwóch przykładów. Dzieje się to chociażby w Schumacher College, który już ponad 10 lat temu, wprowadził pierwsze na świecie studia magisterskie „nauk holistycznych” we współpracy z Uniwersytetem w Plymuth.

Schumacher College uważane jest za szkołę XXI wieku, gdzie przyjeżdżają takie sławy jak R. Scheldrake, M. Fox, V. Shiva, F. Capra i wielu innych; gdzie bywał też Polak – profesor H. Skolimowski, twórca ekofilozofii. Goszczą tu nie tylko pionierzy nowego sposobu myślenia, ale także praktycy, aktywiści społeczni dokonujący zmian w obecnej rzeczywistości. Natomiast wśród uczestników, studentów są ludzie żądni innego, głębszego przekazu niż dotychczas oferują w przeważającej większości środowiska uniwersyteckie. Oprócz akademickich wykładów, większość to „wiedza doświadczana”. Główne zasady nauczania opierają się na:

1. włączaniu tego co z zewnątrz do tego co już zawarte w każdym człowieku i obserwowaniu procesu – uczenia się poprzez „wydobywanie”;
2. uczeniu przez działania (*learning-by-doing*).

Same programy zajęć są unikalne przez samo to, że odbywają się „na żywo”, a więc nie są to typowe wykłady luminarzy nauki, a raczej bezpośredni kontakt z wyjątkowymi myślicielami współczesnych czasów, znanymi na świecie, włączonymi w społeczne, ekonomiczne i ekologiczne myślenie, niezbędne na miarę XXI wieku. Ci eksperci reprezentują interdyscyplinarne podejście i nie ma dla nich „niewygodnych pytań”, a wręcz sami zachęcają słuchaczy nie tylko do ich generowania, ale także do wspólnego odpowiadania, tworzenia „zbiorowych rozwiązań” na miarę problemów współczesnego świata.

Jak napisano wcześniej nauczanie polega na doświadczaniu wiedzy, co jest wyjątkowym novum, włączającym nie tylko myślenie, ale emocje, przeżywanie, refleksję, medytację i otwarcie na kreatywne rozwiązania, płynące od indywidualnej osoby i wzbogacane przez grupę, pracę z nią, współuczestnictwo w codziennych posiłkach, ich przygotowywaniu, jak i zabawie.

Jest to radykalna przemiana sposobów nauczania, polegających jedynie na przekazie informacji, czy nawet – jak zaczęły to robić niektóre uczelnie – symulacyjnych sytuacjach. Tutaj nie ma symulowania niczego – jest doświadczanie tego – co jest teraz, włączenie w życie jakie się dzieje wokół i pracę we wspólnocie i środowisku. *Doświadczenie* polega na byciu w konkretnej sytuacji (a bywają to trudne warunki terenowe czy atmosferyczne) z przyrodą...przeżycie. Tu uczestnik zwykle konfrontowany jest sam ze sobą, gdyż w trakcie takiego doświadczania (jest to zwykle wycieczka w teren) nie ma rozmów, tylko wczucie się w co jest. Pojawiają się więc emocje, bunt, bywa, że sprzeciw – co ma być zarejestrowane przez samego uczestnika, aby potem mógł z tego wyciągnąć wnioski – co ma do usprawnienia i uwolnienia z siebie, aby zrobić „miejsce” na nowe.

Dla opisu procesu nauczania warto posłużyć się konkretnym przykładem, dotyczącym zajęć na temat ekologii ze słynnym podróżnikiem i pisarzem. Do nauczania włączone było poza opisaną już wyprawą w teren i konfrontacją ze swymi przeżyciami, czytanie fragmentów prozy, poezji, przytaczanie opisów przyrody z różnych źródeł, nie tylko własnych, podobnie jak czytanie indywidualne tylko dla siebie. Służyło to inspirowaniu uczestników do pisania o sobie, o swym doświadczeniu – byciu tym miejscem, w którym byli w trakcie wycieczki, dla ujawnienia czegoś odkrywczego, czego poprzednio nie dostrzegali. Pamięć przykrych doświadczeń jakby wtedy znika, ukazując „co jest pod spodem”. Każdy dzień rano to dostarczenie uczestnikom kolejnej porcji przykładów z literatury, aby popołudnie spędzić na kolejnej wyprawie, jak zwykle po trudnym terenie. Są także możliwości wykazania się tamże własnymi umiejętnościami w trudnych warunkach, chociażby w pływaniu, przy czym prowadzący włącza się również w aktywność tego rodzaju. Wieczorami są zawsze wspólne zajęcia – pantomima, gry, teatralne inscenizacje. A kolejnego poranka można opisać to, w czym uczestniczyło się poprzedniego popołudnia, np. bycie rzeką. Prowadzący w międzyczasie inspirował uczestników do próbowania swoich sił w pisaniu wierszy np. haiku. Takiego rodzaju inspiracja wyzwala ukryte talenty – uczestnicy piszą całe poematy, nawet wspólnie. Potem prezentują niektóre z nich w trakcie jednego z wieczorów. Wiersze są „na czasie”, zawierają wszystko, co było prezentowane na wykładach akademickich, jedynie w zabawnej formie: stary obraz świata i nową jego wizję. To wywołuje mnóstwo śmiechu i zabawy. Bawią się do późna, aby rano... zacząć znowu pisać. W trakcie kolejnych dni prowadzący włącza nowy asortyment przykładów, „wylawia” z uczestników ich talenty. Wyobraźnia, emocje, wrażenia – wszystko ma tu swe miejsce. Intelkt zaczyna służyć jako narzędzie, już nie on rządzi. To wyobraźnia odkrywa całe bogactwo wyrazu i środków i to ubierane jest w słowa. Czasem brak słów – jak wyrazić co niewidzialne, niewyrażone, a jednak żyjące w każdym, skoro się pojawiło.¹⁹ Tu dziedzina nauki znika, zaczyna ujawniać się człowiek i przeżywanie tego, co słyszy, jak reaguje, czego doświadcza w związku z tym. Można dzięki temu mówić o studiach holistycznych w pełnym tego słowa znaczeniu, gdyż człowiek i natura zaczynają stanowić jedność.

---

¹⁹ E. Białek, *Codzienna magia*, Sprawozdanie z warsztatów w Schumacher College 4-25.X. 2002 r. „Zielone Brygady” nr 12(180) 2002

Studia wychodzą naprzeciw wyjątkowym wyzwaniom XXI wieku. Pozwalają przede wszystkim na etyczne spojrzenie na to, co czyni człowiek poprzez niekontrolowanie technologii i tego społeczne oraz globalne skutki. Tym samym przygotowują liderów, którzy skonfrontują się z wyzwaniami i problemami świata takimi jak: obniżenie ilości węgla w atmosferze, czy tworzenie nowej ekonomii, lub wręcz bardziej indywidualnie – jaki wpływ może mieć to, co ujawniło się w nich samych i w jakiej dziedzinie wiedzy czy życia może być spożytkowane w konfrontacji z problemami świata.

Jeden raz w tygodniu, wieczorem, odbywa się w Schumacher College otwarte publiczne spotkanie. Przychodzi okoliczna społeczność (nawet przyjeżdża). Sala jest wypełniona po brzegi. Zwykle jest wykład osoby prowadzącej zajęcia w 1-3 tygodniowym cyklu lub zapraszanej z zewnątrz (poezja). Po wykładzie jest długa dyskusja. Społeczność, dzięki tego rodzaju sąsiedztwu, jest mądra, czytana, „oświecona”. Zadaje głębokie filozoficzne pytania. Jest także aktywna społecznie i wprowadza w codzienne życie to wszystko, o czym słyszy w trakcie tych spotkań.

4. Tworzenie pomostów między mądrością tubylców i zachodnim systemem nauki

Mądrość przekazywana pokoleniowo rzadko kiedy znajduje miejsce w oficjalnym nurcie nauki akademickiej. Zwykle są to raczej materialne odniesienia, niż głęboka wiedza. Nauka coraz częściej dostrzega jednak potrzebę odniesień do niej, ze względu na to, że zaczyna doceniać odmienne sposoby współżycia tubylczych ludów czy chociażby brak występowania konkretnych chorób w tych społecznościach w stosunku do ogólnej populacji. Jako przykład tego rodzaju podejścia przedstawiono poniżej Otwarty Uniwersytet, stworzony w 1996 roku przez SEED (*Source for Educational Empowerment and Community Dialogue*) w Stanach Zjednoczonych. Zasadniczym celem jego powstania stało się tworzenie pomostów między mądrością tubylców i zachodnim systemem wiedzy.

Słynny fizyk D. Bohm, uważał że fragmentaryczne myślenie tworzy podzielone społeczeństwa. Wychodząc z tego założenia opracował on unikalną metodę dialogu, w której prosił uczestników o zawieszenie ich obecnych założeń i przekonań i głębokie słuchanie drugiej strony dla zrozumienia jej punktu widzenia. Widział w ludziach potencjał rozwoju "świadomości uczestniczącej", która pojawia się, w grupie i pozwala jej na myślenie razem. Bohm uznał, że uczestnicząca myśl, w dużej mierze wyparta z współczesnej euro-amerykańskiej świadomości, może nadal być obecna w tubylczych społecznościach. Ta teza Bohma stała się inspiracją dla Leroy Little Bear, JD (Blackfoot), dawnego dziekana Indian Studies na Harvardzie i aktualnego dziekana SEED, który zdecydował się na wprowadzenie tego podejścia i tym samym zainicjował dialog nauki między starszyzną Indian amerykańskich i naukowców zachodnich. Działanie to doprowadziło do kontynuowania tej tradycji poprzez organizowanie corocznych konferencji *Language of Spirit* (Język ducha) i do założenia *SEED Graduate Institute*.²⁰

²⁰ E.D. Biątek, 2. *Kreatorzy zmian. Zintegrowane inicjatywy – świat. Nauka*, na stronie internetowej: www.itv-lne.pl

W ciągu trzynastu lat prowadzenia języka dialogu, SEED opracowała i sformalizowała dialog Bohma i koło dialogu Indian. Metodologia ta z kolei stała się inspiracją dla istoty nauczania *Graduate Institute*. Dodatkowo, dialog ma potencjał, aby rozproszone pozornie trudne problemy społeczne mogły być rozwiązywane właśnie w ten sposób także poza uczelnią, wchodząc do różnych dziedzin społecznego życia. W międzyczasie wspomniane konferencje stały się nasieniem dla kolejnych.

W 2007 roku SEED sponsorowało konferencję – dialog pt. *Odkrywanie natury rzeczywistości z punktu widzenia rdzennych Indian oraz zachodniej perspektywy nauki – czołówka nauki i starożytna wiedza*, z udziałem takich znakomitych wykładowców jak: J. O’Dea: prezydent Institute of Noetic Sciences, były dyrektor administracyjny Amnesty International; A. Gangadean, PhD: profesor filozofii Haverford College, fundator i dyrektor Global Dialogue Institute; Al. Montuori, PhD: profesor i Dyrektor programowy, Departments of Transformative Learning and Transformative Leadership, California Institute of Integral Studies; B. Josephson, PhD: laureat Nagrody Nobla z dziedziny fizyki, dyrektor Mind-Matter Unification Project, Cavendish Lab, Cambridge, UK; Leroy Little Bear, JD: (Blackfoot) były dyrektor Native Studies, Harvard University, Aborygeński Człowiek Roku, Canada, 2003; M. Bronson, PhD: lingwista, profesor Social and Cultural Anthropology w California Institute of Integral Studies. R. Gonzalez-Plaza, PhD: (Native Chilean), profesor nauk ekologicznych, Northwest Indian College, S. Kounosu, PhD: fizyk, emerytowany profesor, University of Lethbridge, Canada.xe

Jak wspomniano wyżej SEED niebawem zostanie przekształcony w SEED Graduate Institute (obecnie w trakcie rejestracji), przygotowujący absolwentów z tytułami naukowymi, którego misją jest stworzenie synergetycznej, holistycznej, współpołączonej edukacji, która wspierałaby każdą jednostkę w odnajdywaniu jej powiązań ze wspólnotą i naturalnym światem. Program studiów magisterskich obejmuje 5 przestrzeni: ziemię, powietrze, ogień, wodę i ducha, i kończy się stopniem z *“Original Thought”* (Oryginalna Myśl), jednocześnie pozwalając studiować: drogi poznawania tubylców (*Indigenous Ways of Knowing*); naukę i kosmologię: ekologię; zintegrowane leczenie i uzdrawianie (*Integral Healing*) oraz sztuki wyrażania (*Expressive Arts*).²¹

Program SEED pozwala więc na wzajemne przenikanie wiedzy ze wszystkich dziedzin. Studenci będą zachęceni do nauki w taki sposób, aby poszczególne treści i przedmioty tworzyły integralną całość. Pozwoli to na kompleksowe i twórcze myślenie, ale także da im większą szansę, aby wprowadzić takie spojrzenie do świata, w którym podzielenie na nieskończoną ilość specjalności spowodowało coraz bardziej malejące przychody.

Zdaniem fundatorów SEED rozwiązanie globalnych problemów, takich jak: zmiany klimatu, gospodarki światowej, bezpieczeństwa żywności i zrównoważonego rozwoju ekologicznego, leży w połączeniu wielu dziedzin, przekroczeniu dyscyplinarnych granic, a nie ich rozczłonkowaniu. Studenci SEED, wprowadzając oryginalne myślenie do tych kwestii będą służyć istotnym celom we współczesnym społeczeństwie, stając się kreatorami zmiany, wprowadzając całościowe i zrównoważone rozwiązania dla wszystkich sfer społecznego życia, które obecnie trzymają się podejść fragmentarycznych i częściowych.

²¹ <http://www.seedgraduateinstitute.org/graduate-institute/original-thinking-on-education/>

5. Wezwanie dla kreatorów zmiany

Nowa, stająca się rzeczywistość, jest nie tylko wyzwaniem społecznym, ale przede wszystkim wezwaniem dla indywidualnego naukowca do kreowania otaczającego świata, włączenia swego indywidualnego wkładu, swej autentyczności dla samospelnienia się w świecie – jako całości. Zmiana ta polega na uaktualnieniu informacji zawartej w sobie – „odkopenia” oryginalnego wzorca „*educare*”. Ze świata separatyizmu, alienacji, segregacji i konkurencji, podobnie jak dzielenia wszystkiego na coraz drobniejsze części, bez składania ich razem – otwiera drzwi do wejście do świata integracji, syntezy, a tym samym odkrywania współpracy, dostrzegania całości w częściach, które są czymś więcej niż tylko ich sumą.

Czasy ignorancji pozaracjonalnych umiejętności człowieka przechodzą do lamusa. Nastaje wręcz konieczność przyznania im znaczącego miejsca w życiu, a tym samym w nauce i edukacji, dla ich ujawniania i użytkowania, dla dobra siebie i świata. Staje się niezbędnym badanie ich, opisywanie, zgłębianie, rozumienie wewnętrznego świata człowieka, który jest znacznie większy i szerszy niż to opisywano dotychczas w psychologii. Tworzenie kolejnych, oderwanych od całości artefaktów, takich jak chociażby psychologia zachowań, psychologia pozytywna – jest jedynie wybiegiem przed ogłoszeniem pojęcia psychologii integralnej, a tak naprawdę dokładaniem poszczególnych składowych do całego obrazu funkcjonowania człowieka, NAUKI O SOBIE i NAUKI O ŻYCIU, dotychczas istniejących poza nauką, oderwanych od życia, człowieka, świata, które „wołają” o ich przyłączenie.

Tym samym podmiotowość człowieka – (jego istota, tożsamość, kwantowa natura) staje się zasadniczą osią nauki – gdyż to ON – człowiek – obserwator i kreator robi różnicę i to zarówno w wewnętrznym, jak i zewnętrznym świecie i to zarówno dla jego zagłady, jak i pozytywnej kreacji. Stąd jego obecność – nazwana OBECNOŚCIĄ w każdej chwili swego istnienia czyni zmianę. Ta obecność dotyczy wszystkiego co w nim zawarte: jego myślenia, odczuwania, reagowania, przeżywania, doświadczania, wyobrażania, kreatywnego działania – użytych właściwie dla dobra siebie, właściwych wyborów, także swego przeznaczenia, odkrycia swoich talentów i darów i oferowania ich światu.

Edukacja i ogólnie kształcenie (w tym akademickie) nie powinny być bowiem nauką zawodu, rzemiosła, lecz sztuką „wydobycia człowieka”,²² jego istoty, przeznaczenia, darów, kreatywności, aby służyły światu, w służbie innym. Tym samym rzeczywistość zewnętrzna stanie się odzwierciedlaniem misji każdego człowieka: po co jest, kim jest, co wnosi sobą, swą obecnością i zmieniać się będzie w trakcie odkrywania (poprzez edukację) unikalności każdej jednostki.

Pojedyncza osoba widziana w całości zacznie więc tworzyć i zapełniać przestrzeń wokół siebie, a nie konkurować z innymi o miejsce w świecie. Indywidualne dary i talenty pozwolą na odbudowywanie rzeczywistości, widzenie świata jako wspólnego dobra (w tym środowiska), a każdego człowieka jako współtwórcę, dawcę darów dla świata.

Tego rodzaju postrzeganie rzeczywistości stanie się odkrywaniem unikalności w różnorodności, docenianiem indywidualnego wkładu, budowaniem świata i pojedynczych jego części, niezbędnych do stworzenia pięknego wzorca całości.

²² Ks. Wł. Sedlak, *Nie lękać się własnych myśli*. Kielce 1997

Pedagogika tym samym zacznie być jedną z zakresu NAUK O SOBIE²³ i ŻYCIU,²⁴ istotnych w przygotowaniu człowieka do pełnienia swej unikalnej roli w całości. Poszczególne jego funkcje takie jak: odczuwanie, wyobrażanie, intuicja czy doświadczanie siebie i świata staną się drogą do uwalniania z siebie własnego przeznaczenia.²⁵ Pozwoli to na otwieranie całego świata fantazji, marzeń, kreacji, dla włączania ich w całość siebie, zintegrowanie, zharmonizowanie ich w jedność. Tym samym, nie będą one, podobnie jak dotychczas intelekt – wybujałe, puszczane na żywioł, wzrastające jak chwasty na polu – niekontrolowane, tworząc tylko działania odtwórcze, lecz zaczną ujawniać wszystkie funkcje razem i harmonizować je w jednolitą całość siebie. Jest to zadanie edukacji na poszczególnych jej szczeblach – wspierania harmonijnego rozwoju człowieka²⁶ jako całości dla ustabilizowania jego istoty tożsamości – kim jest jako człowiek, odnajdując i odbudowując jego zagubione i rozczłonkowane części (które pojedynczo uważano dotychczas za całość w kartezjańskim paradygmacie „człowieka – maszyny”, panującym w nauce ponad 300 lat).²⁷

Odkrywając kolejne zagubione części, zacznie wreszcie ujawniać się duchowa natura człowieka, oddana w zarządzanie religiom, czy częściowo psychologii, nie składając i nie wkładając w nie siebie – jako człowieka i swego przeżywania i wierzeń. Takie całościowe podejście do natury człowieka, do jego psychoduchowych, emocjonalnych, intelektualnych i biologicznych przymiotów zacznie tworzyć koncentryczny porządek wewnątrz niego, oddziałując tym samym na jego najbliższe otoczenie i świat. Odkrywając jego istotę, duchową tożsamość, dotąd zakrytą część w człowieku, odczuwaną jako kryzysy zewnętrzne we wszystkich dziedzinach życia, nauka przywróci ją do łask, jednocześnie dając niewyobrażalny wprost wkład w porządkowanie chaosu na zewnątrz. To, co bowiem jest naszą rzeczywistością, w której żyjemy obecnie jako ludzkość, to objaw wewnętrznego kryzysu tożsamości człowieka, duchowego wymiaru, właśnie jego istoty, której sama nauka dotychczas nie opisała jako całości, identyfikując w nim wiele tożsamości.²⁸

Ta właśnie nauka przypisała tożsamości człowieka zewnętrznemu światu, jego rolom w życiu, zinstytucjonalizowała je poza nim, bez odniesienia do indywidualnej jednostki, a tym samym niewłaściwie ukierunkowała je, nie prowadząc do ich odkrywania i jednoczenia w jedną spójną całość siebie i stąd budowania odśrodkowego porządku – rozpoczynając od człowieka, jego istoty.

²³ E. Białek, *Wyzwanie przyszłości – edukacja siebie samego*, (w:) *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej* t. XLX, nr 176A. Gdynia 2009, s. 37-50

²⁴ R. Sheldrake, *A New science of life*. Cambridge University Press 1981

²⁵ E.D. Białek, *Rola intuicji w nowej nauce i edukacji*, *Dydaktyka Literatury i Konteksty XXXI*. Żary 2011, s. 69-80

²⁶ E. Białek, *Wychowanie do zrównoważonego rozwoju – wyzwaniem dla edukacji „jutra”*, (w:) *Edukacja dla Bezpieczeństwa*, pod red. D. Czajkowskiej-Ziobrowskiej i A. Zduniaka. Poznań 2007, s.375-380

²⁷ E.D. Białek, *Zintegrowany rozwój dziecka w świetle nowych wyzwań*, Oficyna Wydawnicza IMPULS. Kraków 2009

²⁸ K. Juszcak, *Kultura a tożsamość jednostki*, (w:) *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej* t. XLX, nr 176A. Gdynia 2009, s. 107-116; E. Białek, *Tożsamość indywidualna a duchowy aspekt edukacji*, *Dydaktyka Literatury XXVII Wyższa Szkoła Humanistyczna w Lesznie*, Wydawnictwo Naukowe PTP w Poznaniu. Leszno 2007 s. 11-16

Odwroćcie porządku, postawienie go do góry nogami, (zamiast od rozpoczynania od świata i braku wpływu na niego samego człowieka, a przez to braku jego odpowiedzialności za stan świata i tego co czyni, włącznie z odkryciami naukowymi, które posłużyły zagładzie świata), zacznie nabierać innego wyrazu, rozpoczynając od porządkowania siebie, zaprowadzenia w sobie właściwej harmonii.²⁹ Jest to zadanie dla każdego indywidualnego człowieka i uczenia tego innych – jak to robić³⁰ – w wychowaniu do harmonijnego rozwoju, edukacji do zdrowego wzrastania, edukacji do zrównoważonego rozwoju środowiska i świata.³¹ Jest to bowiem edukacja dla przyszłości,³² rozpoczynająca się od teraz, edukacja do bezpieczeństwa,³³ w sensie zarówno indywidualnego człowieka jak i świata. To tak jak kamień puszczonego na wodę – tak rozpoczęcie od siebie zacznie tworzyć współbieżne kręgi wokół.

Można by zadać pytanie: skąd znaleźć nauczycieli do tego rodzaju edukacji. Odpowiedź jest bardzo prosta – wśród praktyków i aktywistów (podobnie jak w Schumacher College), którzy sami przeszli tę drogę, ucząc się w Szkole Życia, w NAUCE O SOBIE i NAUCE O ŻYCIU, rozwiązując swe własne problemy, zrozumiałyszy swą drogę i sens swego życia i swych doświadczeń, będących ewidentnymi, żywymi przykładami – jak to robić? To oni stawać się będą obecnymi „guru”, mentorami, przewodnikami w wewnętrznym świecie, aby nie zabłądzić i nie powielić ponownie historii, doprowadzając do kryzysów, których jesteśmy świadkami. Jest to bowiem wędrówka zarówno po meandrach „piwnicy” ludzkiego istnienia, nieświadomości (za Freudem), rozwiązywanie konfliktów w sobie, będących wzorcem dla zewnętrznych konfliktów,³⁴ znajdowanie „centrum siebie”

²⁹ E. Białek, *Recykling osobisty*, „Zielone Brygady” nr 1(181), 2003

³⁰ E. Białek, Seria „Poradników edukacji siebie”, z cyklu *Wyzwania edukacyjne. Edukacja dla każdego*, wydana drukiem przez Stowarzyszenie „Edukacja dla Przyszłości na przestrzeni lat 1998-2003

³¹ E. Białek, *Nowa pedagogika – edukacja siebie samego*, (w:) *Edukacja wobec wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych*. Red. naukowa J. Kojkoł, P.J. Przybysz. Akademia Marynarki Wojennej. Gdynia 2002, s. 179-186; E. Białek, *Nowa psychologia i nowa pedagogika – psychosynteza w edukacji*, (w:) *Edukacja wobec wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych*. Red. naukowa J. Kojkoł, P.J. Przybysz. Akademia Marynarki Wojennej Gdynia, 2002, s. 239-248; E. Białek, *Sustainable Development and New Ways of Education*, (w:) *Visegrad Agenda 21. Transition from Centrally Planned Economy to Sustainable Society?*, Institute for Environmental Policy, 2-4 April 2002. Prague 2002, s. 197-200; E. Białek *Wychowanie do zrównoważonego rozwoju*, ibidem

³² E. Białek, *Kształcenie kadry – wypracowywanie modelu edukacji „teraz”, mającej pozytywne skutki globalne „jutro”*, (w:) *Pedagogika jako formacja intelektualna refleksji we współczesnym dyskursie humanistycznym*. Red. J. Gnitecki. Pol. Tow. Pedagogiczne Oddział w Poznaniu. Poznań 2005, s. 315-325; E. Białek, *Edukacja do zrównoważonego rozwoju, Problemy ekorozwoju*. Polish Academy of Science. Komitet Człowiek i Środowisko, vo.2, no 1, 2007, s. 67-73

³³ E. Białek, *Kadra dla bezpieczeństwa szkolnego. Wypracowywanie modelu edukacji szkoły „jutra” – podejście psychosyntezy* Konferencja Trzcianka „Edukacja do bezpieczeństwa” IV, 2007, (w:) *Edukacja dla Bezpieczeństwa. Bezpieczna szkoła. Bezpieczny uczeń. Edukacja wobec zagrożeń szkolnych*. Red. D. Czajkowska-Ziobrowska. A Zduniak. Poznań 2007, s. 381-392; E. Białek, *W stronę wizji edukacji jutra*, (w:) *Edukacja dla człowieka – wychowaniem do uniwersalizmu*. Red. naukowa J. Kwapiszewskiego, Katedra Filozofii, Pomorska Akademia Pedagogiczna. Słupsk 2004, s. 48-61

³⁴ R. Assagioli, *The conflict between generations and the psychosynthesis of the human ages*, Psychosynthesis International, Diamond Springs. California 1982; R. Assagioli, *The resolution of conflicts & Spiritual conflicts and crises*, Psychosynthesis International, Diamond Springs. California 1982

w miarę robienia porządku (za twórcą psychosyntezy R. Assagiolim),³⁵ a przede wszystkim odnalezienie swych potencjałów – a więc „wędrowka wysokogórska” (także za R. Assagiolim).³⁶ Tu otwiera się cała sfera transpersonalnej psychologii, rozpoczęta przez A. Maslowa, a kontynuowana przez R. Assagioli³⁷ – pozwalająca wykroczyć poza sferę integracji osobowości (czym zajmuje się psychosynteza osobowa) i wkroczenia w sferę transpersonalną czyli pozaosobową, integrującą ludzkie doświadczenia, nieświadomość zbiorową (za C.G. Jungiem), opisywaną zarówno przez mistyków jak i fizyków kwantowych czy współczesnych myślicieli (C.G. Jung, R. Assagioli, D. Bohm,³⁸ Teilhard de Chardin,³⁹ K. Wilber, R. Sheldrake, E. Laszlo, A. Cohen, B. Griffiths, i inni). Dzięki tej wiedzy zaczniemy wreszcie przekładać wewnętrzny świat na zewnętrzną rzeczywistość, tworząc i współtworząc dobro wokół, tak jak czyniąc to dla swego dobrostanu i zdrowia.

Podsumowanie

Żyjemy w okresie różnego rodzaju pogłębiających się kryzysów nękających ludzkość, a jednocześnie w czasie budzenia świadomości nie tylko indywidualnej, ale także uniwersalnej. Obraz świata i człowieka oraz jego relacji wskazuje bowiem natychmiastową konieczność zmian na głębokim poziomie istnienia, rozumianej jako transformacja informacji zawartej w nim samym, aby nie doprowadzić do totalnej zagłady w skali globalnej. Zdaniem fizyki kwantowej informacja tworzy zewnętrzną rzeczywistość.

Niniejszy artykuł jest wyzwaniem i wezwaniem dla Kreatorów zmian, do tworzenia nowego podejścia w nauce i edukacji, które wychodzi od człowieka, odkrywając jego duchową (kwantową) naturę i do włączenia jej do nich. Stworzy to nie tylko nowy paradygmat w nauce – holistyczne podejście do człowieka i świata, ale przede wszystkim zacznie kreować nową rzeczywistość – nową jej jakość, odzwierciedlającą jakość człowieka, a tym samym podwaliny pod nową cywilizację, NOWĄ ERE i kulturę, które będą bardziej ludzkie, wspierające rozwój i Życie jako całość.

Wychodząc z człowieka maszyny, jak i ofiary, a jednocześnie niszczyciela świata i wszystkiego wokół niego, stanie się on współkreatorem rzeczywistości, w której jego dary, talenty i wartości będą nie tylko doceniane, ale użytkowane dla dobra całości, tworząc nową jakość życia dla niego i świata. Tak więc „powrót do istoty rzeczy” stanie się nie tylko przyczyną, ale skutkiem nowego porządku świata, wychodzącego od istoty siebie, tożsamości człowieka, jego duchowej natury, tego kim jest, staje się i dokąd zmierza – jego przeznaczeniem i spełnieniem.

³⁵ R. Assagioli, *Psychosynthesis, A collection of basic writings*. The Synthesis Center Inc. 2000

³⁶ R. Assagioli, *Transpersonal inspiration and psychological mountains-climbing*, Psychosynthesis Training Center of Highpoint Foundation, Pasadena. California 1983

³⁷ R. Assagioli M.D. *Transpersonal Development. The dimension beyond psychosynthesis, the aquarian press*. An imprint of Harper/Collinspublishers, San Francisco, California 1993

³⁸ D. Bohm, R.D. Peat, *Science, Order and Creativity*, Bantam Books, London 1987

³⁹ P. Teilhard de Chardin, *Human Energy*, Harcourt, Brace, Jovanovich, New York, English translation, William Collins Sons&company, LTD, London 1969

Jako naukowcy – badacze w tym okresie transformacji potrzebujemy stać się nie tyle przekąźnikami wiedzy, ale także przeżyć, emocji, uczuć, całego ogromnego bogactwa w sobie, poprzez różne środki wyrazu, „żywymi modelami” pokazującymi jak to działa poprzez siebie. Jednocześnie mamy stać się rejestratorami, drogowskazami i przewodnikami do tej wewnętrznej mądrości i animatorami ewolucji, wychodzącej od nas samych. Poprzez zmianę jedynie siebie, spełni się wtedy niejedna wizja "lepszego świata", prowadząc ludzkość na wyższy poziom ewolucji, do Narodzin Nowej Ery – cywilizacji i kultury poszanowania godności człowieka i świętości Życia jako całości.

Bibliografia

1. Anderson U.M., *The psalm of Children. Their Songs and Laments. Understanding and Healing the Scars on the Souls of Children*, She-Bear Publications. New York 1996
2. Assagioli R., *The conflict between generations and the psychosynthesis of the human ages*, *Psychosynthesis International*, Diamond Springs. California 1982
3. Assagioli R., *The resolution of conflicts & Spiritual conflicts and crises*, *Psychosynthesis International*, Diamond Springs. California 1982
4. Assagioli R., *Psychosynthesis, A collection of basic writings*. The Synthesis Center Inc. 2000
5. Assagioli R., *Transpersonal inspiration and psychological mountains-climbing*, *Psychosynthesis Training Center of Highpoint Foundation*, Pasadena. California 1983
6. Assagioli R., *Transpersonal Development. The dimension beyond psychosynthesis, the aquarian press*. An imprint of Harper/Collinspublishers, San Francisco, California 1993
7. Van Bertalanffy L., *General System Theory: Foundation, Development, Applications*, George Brasillier Inc. New York 1096
8. Białek E., *Psychosomatyczne, emocjonalne i duchowe aspekty chorób ze stresu (Choroby z autoimmunoagresji). Zintegrowane podejście do zdrowia i choroby*, Instytut Psychosyntezy. Warszawa 2012
9. Białek E., *Trendy edukacji XXI wieku. Rzeczywistość i wizja: Wyzwania, bariery, przestrzeń tworzenia*, (w:) *Edukacja bez granic – mimo barier. Przestrzeń tworzenia* red. P. Bury, D. Czajkowska-Ziobrowska (red. Naukowa) Edukacja XXI wieku 13. Poznań 2008
10. Białek E., *Zrównoważony rozwój dziecka w świetle nowych wyzwań*, Oficyna Wydawnicza IMPULS. Kraków 2009
11. Białek E., *Codzienna magia*, Sprawozdanie z warsztatów w Schumacher College 4-25.X. 2002 r. „Zielone Brygady” nr 12(180) 2002
12. Białek E., *Wyzwanie przyszłości – edukacja siebie samego*, (w:) *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej t. XLX*, nr 176A. Gdynia 2009
13. Białek E., *Wychowanie do zrównoważonego rozwoju – wyzwaniem dla edukacji „jutra”*, (w:) *Edukacja dla Bezpieczeństwa*, pod red. D. Czajkowskiej-Ziobrowskiej i A. Zduniaka. Poznań 2007
14. Białek E., *Tożsamość indywidualna a duchowy aspekt edukacji*, Dydaktyka Literatury XXVII Wyższa Szkoła Humanistyczna w Lesznie, Wydawnictwo Naukowe PTP w Poznaniu. Leszno 2007

15. Białek E., *Recykling osobisty*, „Zielone Brygady” nr 1(181), 2003
16. Białek E., Seria „Poradników edukacji siebie”, z cyklu *Wyzwania edukacyjne. Edukacja dla każdego*, wydana drukiem przez Stowarzyszenie „Edukacja dla Przyszłości na przestrzeni lat 1998-2003
17. Białek E., *Nowa pedagogika – edukacja siebie samego*, (w:) *Edukacja wobec wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych*. Red. naukowa J. Kojkoł, P.J. Przybyśz. Akademia Marynarki Wojennej. Gdynia 2002
18. Białek E., *Nowa psychologia i nowa pedagogika – psychosynteza w edukacji*, (w:) *Edukacja wobec wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych*. Red. naukowa J. Kojkoł, P.J. Przybyśz. Akademia Marynarki Wojennej Gdynia 2002
19. Białek E., *Sustainable Development and New Ways of Education*, (w:) Visegrad Agenda 21. Transition from Centrally Planned Economy to Sustainable Society?, Institute for Environmental Policy, 2-4 April 2002. Prague 2002
20. Białek E., *Kształcenie kadry – wypracowywanie modelu edukacji „teraz”, mającej pozytywne skutki globalne „jutro”, (w:) Pedagogika jako formacja intelektualna refleksji we współczesnym dyskursie humanistycznym*. Red. J. Gnitecki. Pol. Tow. Pedagogiczne Oddział w Poznaniu. Poznań 2005
21. Białek E., *Edukacja do zrównoważonego rozwoju, Problemy ekorozwoju*. Polish Academy of Science. Komitet Człowiek i Środowisko, vo.2, no 1, 2007
22. Białek E., *Kadra dla bezpieczeństwa szkolnego. Wypracowywanie modelu edukacji szkoły „jutra” – podejście psychosyntezy* Konferencja Trzcianka „Edukacja do bezpieczeństwa” IV, 2007, (w:) *Edukacja dla Bezpieczeństwa. Bezpieczna szkoła. Bezpieczny uczeń. Edukacja wobec zagrożeń szkolnych*. Red. D. Czajkowska-Ziobrowska. A Zduniak. Poznań 2007
23. Białek E., *W stronę wizji edukacji jutra*, (w:) *Edukacja dla człowieka – wychowaniem do uniwersalizmu*. Red. naukowa J. Kwapiszewskiego, Katedra Filozofii, Pomorska Akademia Pedagogiczna. Słupsk 2004
24. Białek E.D., *Perspektywy medycyny zintegrowanej w Polsce – uwagi i refleksje własne*, Sztuka Leczenia, 2012 (w druku)
25. Białek E.D., *Człowiek kwantowy. Zintegrowane podejście do zdrowia i rozwoju człowieka*. Instytut Psychosyntezy. Warszawa 2011
26. Białek E.D., *Świadomość indywidualna – jako być albo nie być człowieka i świata*, (w:) *Obszary akademickiej wiedzy naukowej. Prawo i społeczeństwo. Fizyka. Tematy do dyskusji na XXI wiek*, red. M. Gwoździcka-Piotrowska, J. Wiśniewski, P. Ziobrowski. Poznań 2012
27. Białek E.D., *O sensie życia*, Instytut Psychosyntezy. Warszawa 2012
28. Białek E.D., 2. *Kreatorzy zmian. Zintegrowane inicjatywy – świat. Nauka*, na stronie internetowej: www.itv-lne.pl
29. Białek E.D., *Rola intuicji w nowej nauce i edukacji*, *Dydaktyka Literatury i Konteksty XXXI*. Żary 2011
30. Białek E.D., *Zintegrowany rozwój dziecka w świetle nowych wyzwań*, Oficyna Wydawnicza IMPULS. Kraków 2009

31. Bohm D., Peat R.D., *Science, Order and Creativity*, Bantam Books, London 1987
32. Breeding J., *True Nature and Great Misunderstandings. How we care for our children according to our understanding*, Sunbelt Eakin, Austin. Texas 2002;
33. Brown M., *Ecopsychosynthesis: Meeting The Crises of Our Times* (in:) An AAP Monograph. Reflections on Ecopsychosynthesis. Amherst 1999
34. Capra F., *Punkt zwrotny*, Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1987
35. Groff St., *The Holotropic Mind*, Harper/Collinspublishers, San Francisco. California 1993
36. Juszcak K., *Kultura a tożsamość jednostki*, (w:) *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej* t. XLX, nr 176A. Gdynia 2009
37. Ks. Sedlak Wł., *Nie lękać się własnych myśli*. Kielce 1997
38. Laszlo E., *Science and Acashic Field: An Integral Theory of Everything. The Great Rethinking*. Oxford Press 2012
39. Lovelock J., *Gaia: A New look at liife on Earth. Gaia. Nowe spojrzenie na życie na Ziemi*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka. Warszawa 2003
40. Pearce J.C., *Evolution's End: Claiming the Potential of Our Intelligence*. San Francisco 1992
41. Romanowska-Łakomy H., *Fenomenologia ludzkiej świętości. O sakralnych możliwościach człowieka*. Wydawnictwo Psychologii i Kultury ENETEIA. Warszawa 2003
42. Sheldrake R., *A New science of life*. Cambridge University Press 1981
43. Szyszko-Bohusz A., *Pedagogika holistyczna*. Wrocław 1989
44. Teilhard de Chardin P., *Human Energy*, Harcourt, Brace, Jovanovich, New York, English translation, William Collins Sons&company, LTD, London 1969
45. <http://www.seedgraduateinstitute.org/graduate-institute/original-thinking-on-education/>